

სასესხო და საკრედიტო ურთიერთობებზე პანდემიის გავლენის შედეგად ქვეყანაში არსებული მძიმე სოციალური მდგომარეობა

შესავალი

კორონავირუსის გავრცელების პრევენციის მიზნით, თითქმის 1 წელია, ქვეყანაში შეზღუდულია არაერთი ეკონომიკური საქმიანობა, რის გამოც საკმაოდ ბევრმა ადამიანმა შემოსავალი დაკარგა. ამან საფრთხის ქვეშ დააყენა მათ მიერ სასესხო და საკრედიტო ვალდებულებების ჯეროვნად შესრულების საკითხი. ამ გამოწვევასთან გასამკლავებლად პანდემიის საწყის ეტაპზე ფიზიკურ პირებს კომერციულ ბანკებში სესხის მომსახურების 3 თვით გადავადების შესაძლებლობა მიეცათ. მოცემული ვადის გასვლის შემდეგ კი დამატებითი 3-თვიანი საშელავათო პერიოდით ისარგებლეს პირებმა, რომლებსაც პანდემიის გამო შემოსავალი შეუმცირდათ ან საერთოდ დაკარგეს. გარდა ამისა, ეროვნული ბანკის გადაწყვეტილებით, ასეთ სესხებს შეუნარჩუნდებოდა სტანდარტული კატეგორია და გადავადება ნეგატიურად არ აისახებოდა მოვალის საკრედიტო ისტორიაზე.¹

სამწუხაროდ, ამ ღონისძიებებმა ვერ შეძლო კრიზისის შედეგად დაზარალებული პირების რეალური დახმარება და არათუ ხელი შეუწყო მათი სახელშეკრულებო ვალდებულებების შესრულებას, არამედ საშელავათო ვადის გასვლის შემდგომ, გარკვეულწილად, გააუარესა მათი მდგომარეობა. სიტუაციას ართულებს ისიც, რომ არათანმიმდევრული მიდგომისა და სახელმწიფოს მიერ საკითხის საკანონმდებლო დონეზე მოუწესრიგებლობის გამო, ადამიანებს, რომლებიც სახელშეკრულებო ურთიერთობაში არიან მიკროსაფინანსო ორგანიზაციებსა თუ კერძო პირებთან, ზემოხსენებული საშელავათო პერიოდითაც კი არ მიეცათ სარგებლობის უფლება.

ავტორები:
მარიამ სვიმონიშვილი
შორენა ლოლაძე

დოკუმენტი მომზადებულია the Black Sea Trust for Regional Cooperation, A Project of the German Marshall Fund of the United States-ის მიერ დაფინანსებული პროექტის ფარგლებში, რომელიც მიზნად ისახავს COVID-19-ის შედეგად დაზარალებული პირების სამართლებრივ დახმარებას. მის შინაარსზე პასუხისმგებელია სახია და, შესაძლოა, არ გამოხატავდეს დონორის ან მისი პარტნიორების პოზიციას.

ჰიობიჯის მასშაბი

საბანკო დაწესებულებებმა ფიზიკურ პირებს საშეღავათო პერიოდით სარგებლობის გამო სესხის ვადა გაუხანგრძლივეს, რამაც დარიცხული პროცენტის ზრდა (პროცენტის კაპიტალიზაცია) გამოიწვია. შედეგად, მათ ყოველთვიურად იმაზე მეტი თანხის გადახდა უწევთ, ვიდრე პანდემიამდე იხდიდნენ. ამასთან, აღარ მოქმედებს ეროვნული ბანკის მითითება რესტრუქტურის შემდეგ სესხებისთვის სტანდარტული კატეგორიის შენარჩუნების თაობაზე, რამაც, შესაძლებელია, პირების საკრედიტო ისტორიისა და საკრედიტო ქულის გაუარესება განაპირობოს. ბანკები და მიკროსაფინანსო ორგანიზაციები, რომლებიც სასესხო ურთიერთობაში დომინანტი მხარეები არიან, მოვალეებს უდგენენ შეცვლილ პირობებს მათი მატერიალური მდგომარეობის შესწავლისა და ორმხრივი ინტერესების გათვალისწინების გარეშე.

გამომდინარე იქიდან, რომ შეზღუდვები გახანგრძლივდა, ფიზიკური პირების ნაწილს უწევს სასესხო ვალდებულების დამატებით რესტრუქტურისა და კაბალურ პირობებზე დათანხმება, ხოლო ნაწილი იძულებითი აღსრულების წინაშე იმყოფება.² ამ თვალსაზრისით, განსაკუთრებით საყურადღებოა ერთადერთი საცხოვრებელი ბინით/სახლით უზრუნველყოფილი სესხები, ვინაიდან ადამიანები ამ ქონების დაკარგვის საფრთხის წინაშე დგანან. მართალია, სახელმწიფომ შეიმუშავა იპოთეკური სესხის პროცენტის სუბსიდირების პროგრამა, თუმცა ეს ღონისძიება გავრცელდა მხოლოდ 2020 წლის ივნისი-დეკემბრის პერიოდში გაფორმებული კრედიტის ხელშეკრულებებზე. ამასთან, პროგრამის მიზანი არაა ფიზიკური პირების, არამედ დევლოპერული სექტორის მხარდაჭერა იყო.³

სამხიოტაბიჩი მხიჯ

პრობლემურია მოვალეთა მხრიდან სასამართლოში სარჩელების შეტანა მათი უფლებების დარღვევის ფაქტებთან დაკავშირებით, საქმის განხილვის გაჭიანურებული ვადების გამო, რაც უკანასკნელი წლების განმავლობაში უკვე კარგად დამკვიდრებული პრაქტიკაა, ასევე - იმ ხარჯების გამოც, რომლებიც სამართალწარმოების პროცესს უკავშირდება. ამის საპირისპიროდ, უმრავლეს შემთხვევაში ხელშეკრულებებში კრედიტორებისთვის გათვალისწინებულია შესაძლებლობა, იძულებითი სააღსრულებო წარმოების დაწყებისთვის

¹ Covid-19-ის წინააღმდეგ საქართველოს მთავრობის მიერ გატარებული ღონისძიებების ანგარიში, (2020), 78. ხელმისაწვდომია: http://gov.ge/files/76338_76338_444796_COVID-19angari-shi...pdf.

² “საქართველოში ნახევარმილიონზე მეტი მოქალაქე ვალს დროულად ვერ იხდის. ქვეყანაში დღეს 545 029 ფიზიკურ პირს ბანკის, მიკროსაფინანსო თუ სხვა ორგანიზაციის ვადაგადაცილებული სესხი აქვს. სესხის ჯამური მოცულობა 2,4 მილიარდს აჭარბებს [ექვივალენტი ლარში].“ იხ. „ბანკის სესხს ნახევარმილიონზე მეტი ადამიანი ვერ იხდის – დაყადაღებული საქართველო“, ბათუმელების ვებგვერდი, 16.02.2021, ხელმისაწვდომია: <http://bit.ly/2ZCrktB>.

³ Covid-19-ის წინააღმდეგ საქართველოს მთავრობის მიერ გატარებული ღონისძიებების ანგარიში (2020), 76.

ისარგებლონ გამართივებული პროცედურებით, ან მიმართონ დაუყოვნებლივ აღსრულების მექანიზმებს, რაც, ცხადია, არსებული სიტუაციიდან გამომდინარე, ცალსახად საზიანოა მოვალეებისთვის.

გარდა ამისა, საკანონმდებლო თვალსაზრისით პრობლემურია ხელშეკრულების მისადაგება შეცვლილ გარემოებებთან. კერძოდ, მართალია, ხელშეკრულების გაფორმების შემდეგ იმ გარემოებების შეცვლა, რომლებიც მისი დადების მიზეზი გახდა, მოვალეს (მსესხებელს) აძლევს მეორე მხარისთვის ახალი პირობების შეთავაზების შესაძლებლობას, თუმცა, თუ კრედიტორი ამ პირობებს არ დაეთანხმება, მას რჩება უფლება, საერთოდ უარი თქვას სახელშეკრულებო ურთიერთობის გაგრძელებაზე. ეს კი იმას ნიშნავს, რომ ბანკს ან მიკროსაფინანსო ორგანიზაციას შეუძლია, ხელშეკრულების ვადის დასრულებამდე სესხის ან კრედიტის სახით გაცემული მთლიანი თანხის უკან დაბრუნება მოითხოვოს.⁴

საუხეთაშორისო ჩაქოვნდასიხაი

ამ საკითხებთან მიმართებით გლობალური პარტნიორობის ქსელ CGAP-ის (საკონსულტაციო ჯგუფი ღარიბი მოსახლეობის დასახმარებლად) მიერ შემუშავდა რეკომენდაციები, რომელთა მიზანი დაბალშემოსავლიანი მომხმარებლების ინტერესების გათვალისწინებაა.⁵

რეკომენდაციების თანახმად, მარეგულირებელმა ორგანოებმა უნდა განიხილონ „სრული საშელავათო პერიოდის“ დაწესება, რაც გულისხმობს როგორც ძირი თანხის, ისე პროცენტის გადახდის გადავადებას.⁶ ხოლო, თუ პროცენტი არ გადავადდება, არ უნდა მოხდეს მასზე კიდევ პროცენტის დარიცხვა ან კაპიტალიზაცია. აგრეთვე, სესხის რესტრუქტურისაზაცამ არ უნდა გამოიწვიოს მომხმარებლის საკრედიტო ისტორიისა და ქულის გაუარესება.⁷

სხვა ქვეყნების საუხეთასო ჰიხაიხა

ამ მიმართულებით მნიშვნელოვანია სხვა ქვეყნების გამოცდილება. სასესხო ვალდებულებების შეუსრულებლობის თავიდან ასაცილებლად და პანდემიის შედეგად დაზარალებულ პირთა მხარდასაქერად ბევრმა სახელმწიფომ სხვადასხვა ღონისძიებას მიმართა:

⁴ საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი, მუხლი 398.

⁵ CGAP, “Microfinance and COVID-19: Principles for Regulatory Response”, 2020. ხელმისაწვდომია: <http://bit.ly/3poElvz>; CGAP, “Consumer Protection and COVID-19: Borrower Risks as Economies Reopen”, 2020. ხელმისაწვდომია: <http://bit.ly/3dkqEAS>.

⁶ იქვე.

⁷ CGAP, “Consumer Protection and COVID-19: Borrower Risks as Economies Reopen”, 2020. ხელმისაწვდომია: <http://bit.ly/3dkqEAS>.

როგორც ძირი თანხის, ისე პროცენტის გადახდის გადავადება კონკრეტული კატეგორიის სესხებისთვის - ესპანეთში სესხის პროცენტის ან/და ძირი თანხის გადახდა გადაუვადდათ იმ თვითდასაქმებულ პირებს, რომლებზეც კრიზისმა გავლენა იქონია. პოლონეთში მსგავსი რეგულაცია შეეხო სახლის შესაძენად აღებულ, ასევე, სამომხმარებლო სესხებს. კოსტა რიკაში იპოთეკური სესხის, ავტოკრედიტის, საკრედიტო ბარათის, სამომხმარებლო და საგანმანათლებლო სესხების პროცენტსა ან/და ძირ თანხაზე 2020 წლის დეკემბრის ჩათვლით მოქმედებდა მორატორიუმი იმ ოჯახებისთვის, რომლებიც პანდემიამ დააზარალა. განსაკუთრებით საგულისხმოა მონღოლეთის მაგალითი, სადაც პროცენტისა და ძირი თანხის გადახდა სამომხმარებლო სესხებზე 12 თვით გადავადდა. ნიდერლანდებში მსგავსი რეგულაცია მოქმედებდა 3-დან 6 თვემდე ვადით როგორც კომერციულ ბანკებში, ისე საკრედიტო დაწესებულებებში არსებულ სესხებზე. ბაჰრეინში პროცენტისა და ჯარიმის დარიცხვის გარეშე სესხის გადახდა გადავადდა იმ მომხმარებლებისთვის, რომლებმაც სამსახური დაკარგეს. ეს ღონისძიება, საბოლოოდ, 2021 წლის ივნისამდე გახანგრძლივდა⁸

სესხის პროცენტის გაუქმება ან შემცირება - ვიეტნამის ეროვნულმა ბანკმა კომერციული ბანკების მიმართ გასცა რეკომენდაცია სესხების გადავადებისა და პროცენტის შემცირების/გაუქმების თაობაზე⁹

მხოლოდ სესხის ძირის გადახდის გადავადებისას პროცენტის კაპიტალიზაციის აკრძალვა - ეს რეგულაცია გავრცელდა მხოლოდ სამომხმარებლო და იპოთეკურ სესხებზე რუმინეთსა და მაროკოში¹⁰

პროცენტის გადახდის გადავადება - ჩეხეთის რესპუბლიკაში ეს ღონისძიება შეეხო სამომხმარებლო სესხებს¹¹

უპროცენტო სესხი 1-წლიანი საშელავათო პერიოდით - მაროკოს მთავრობამ ასეთი სესხი შესთავაზა თვითდასაქმებულებს¹²

საგადასახადო შეღავათი - იტალიაში თვითდასაქმებულებს შეუმცირდათ გადასახადები იმ შემოსავალზე, რომელსაც იყენებდნენ იპოთეკური სესხის გადასახდელად¹³

⁸ International Monetary Fund, "Policy Responses to Covid-19", 05.02.2020. ხელმისაწვდომია: <http://bit.ly/3dkUZ2l>.

⁹ იქვე.

¹⁰ იქვე.

¹¹ European Commission, Policy Measures Taken Against the Spread and Impact of the Coronavirus, (14.06.2020), 8. ხელმისაწვდომია: <https://bit.ly/3ppO8XH>.

¹² International Monetary Fund, "Policy Responses to Covid-19", 05.02.2020. ხელმისაწვდომია: <http://bit.ly/3dkUZ2l>.

¹³ European Commission, Policy Measures Taken Against the Spread and Impact of the Coronavirus, (14.06.2020), 37. ხელმისაწვდომია: <https://bit.ly/3ppO8XH>.

პანდემიის პირობებში მოსახლეობის დიდი ნაწილი ვერ ახერხებს სასესხო/საკრედიტო ვალდებულებების შესრულებას. აგრეთვე, გამოწვევაა ამ პრობლემების გადაწყვეტის სამართლებრივი მხარეც. კონსტიტუციის თანახმად, საქართველო არის სოციალური სახელმწიფო და ის ზრუნავს საზოგადოებაში სოციალური სამართლიანობის, თანასწორობისა და სოლიდარობის პრინციპების განმტკიცებაზე. ამიტომ, მნიშვნელოვანია, ხელისუფლებამ გააანალიზოს სასესხო და საკრედიტო ურთიერთობებზე კრიზისის გავლენის მასშტაბი/სიმწვავე, მხედველობაში მიიღოს როგორც ავტორიტეტული ქსელის რეკომენდაციები, ისე სხვა ქვეყნების საუკეთესო პრაქტიკა და გადადგას ქმედითი ნაბიჯები ქვეყანაში არსებული მძიმე სოციალური პირობების გასაუმჯობესებლად.¹⁴

¹⁴ საქართველოს კონსტიტუციის მე-5 მუხლის 1-ლი და მეორე პუნქტები.

შესაბამისად, მოვუწოდებთ სახელმწიფოს:

მიიღოს ფიზიკური პირების მხარდაჭერის სათანადო და ეფექტიანი ზომები, რათა შემსუბუქდეს პანდემიის გამო სასესხო და საკრედიტო ურთიერთობებზე უარყოფითი გავლენა, გაუმჯობესდეს ამ მიმართულებით ქვეყანაში არსებული მძიმე სოციალური მდგომარეობა.